

Jaskyniarsko-horole- zecká expedícia BOLÍVIA '94

Štefan Labuda

Bolívia a Peru - dve ďaleké a exotikou zá-
váňajúce krajiny, ktoré boli kedysi súčasťou
najväčšieho indiánskeho štátu na svete - In-
skej ríše, ríše synov Slnka.

Krajiny plné legend a mýtov, starobylých
kamenných miest, nebotčných vrchov, ve-
ne pokrytých ľadom a snehom. Krajiny hlb-
kých horských údolí, yungas a nekonečných
tropických amazónskych nížin obývaných
dodnes pôvodnými indiánmi kmeňov Ayma-
rá a Kečua. Všetky tie rozprávkové krásy sme
sa rozhodli navštíviť.

Autobus sa ženie po hrbolátej ceste hor-
ským Altiplánom. Je to v podstate širošia
rovina vo výške 4 000 m n.m., plná skália,

riedko porastená kríčkami, kaktusmi a os-
trou trávou zvanou Paja brava. Iba ďaleko na
obzore vidno vyššie kopce. Nekonečnú pus-
tatinu oživujú iba kde-tu krivoľaké kamenné
múriky, medzi ktorými sa pasú lamy, ovce
a chudé kravičky. Občas nejaká malá schátra-
ná dedinka. Domy sú z nepálených tehál
a kamenia, strechy z Paja bravy. Typické pra-
cujúce Indiánky s klobúčikmi na hlavách za-
halené v pestrofarebných pončách s vážnymi
tvármi, hrajúce sa špinavé deti a postávajúci
muži večne žuvajúci koku. To všetko je zahá-
lené sivým závojom prachu. Časté sú solné
jazerá a plytké suché korytá riek, ktoré teraz
v období sucha dodávajú krajine ešte smut-

▲ Torotoro Foto: Š. Labuda

nejší výraz. Trmácame sa ďalej studenou tmavou nocou. Čierna tma sa pod nami roztrhla a pohľad nám padá do úžasnej hĺbky horskej doliny, kde žiaria stotisíce svetiel miliónového mesta La Paz.

Ráno nás zastihuje už túlajúcich sa strmými ulicami tohoto najvyššie položeného veľkomesta na svete (4 200 m). Ako sme vysoko, pozorujeme na našom zrýchlenom dýchaní, utekať hore schodmi je pre nás nemožné. La Paz je obklopený silne erodovanými mohutnými kvartérnymi sedimentami. Tieto piesky, štrky a íly tvoria veže, steny, rokliny a údolia hrajúce všetkými farbami. V meste je čulý obchodný a turistický ruch. Spústa ľudí a áut ponáhľajúcich sa na všetky strany a smery. Dokonalý organizovaný chaos a zmätok. Policajtov snažiacich sa zúfalo dať tú trmu-vrmu do poriadku, považuje každý iba za smiešne neškodné figúrky, patriace ku koloritu mesta. Priotrávení výfukovými plynmi a nahluclí od prenikavých zvukov klaksónov stúpame pomaly z honosných častí mesta do jeho homých častí na El Alto. Ostali za nami moderné sklenené mrakodrapy, banky a luxusné obchody. Stúpame úzkymi uličkami často bez schodov len s eróznymi ryhami, ktoré zároveň slúžia aj ako kanalizácia. Všade je kopa odpadkov a výkalov, takže musíme dávať pozor na každý krok. Uličky ovenčujú tehlové domy, ktoré sú nalepené na strmých svahoch ako lastovičie hniezda, v ktorých žije chudoba. Je až nepochopiteľné, ako môžu tieto vetché stavby jedna nad druhou stáť. Naše kroky zvedavo sledujú tmavé oči biedne oblečených špinavých Indiánov a psov. Všetku tú otrasnú atmosféru ešte prenikavo dopĺňa ostrý čpavkový zápach rozkladajúcich sa odpadkov a výkalov.

Aj napriek tomu všetkému je La Paz fascinujúce mesto, hlavne za jasného počasia, keď slnko rozožiarí bieloskvúce sa končiare Cordiliere Real. Priamo nad mestom tróni Illima-

ni 6 402 m n.m. Za poslednými špinavými uličkami El Alta pokračujeme pešo s ťažkými batohami na chrbtoch, pod ktorými sa nám podlamujú nohy zvlhnutými trávnatými pláňami Altiplána. Cestu nám spríjemňujú pasúce sa dôstojné lamy s farebnými strapčkami v stojatých ušiach. Prvou zastávkou v Kráľovskej Cordiliere je vrchol Chacaltaya 5 400 m n.m. Po horskej ceste zjazdnej pre terénne vozidlá sa pešo dostávame až k najvyššie položenej chate na svete, patriacej Clubu Andiho Boliviano, vo výške 5 200 m n.m. Chata je zavretá a okrem nás tu nieto živej duše. Až na vrchol vedie lyžiarsky vlek, čo je ďalší superlatív Bolívie. My tam vystupujeme za strašného počasia. Od rána zavýja vietor, sneží a je hustá hmla. Takže z vrcholu okrem samých seba nevidíme nič.

Bolívia je známa množstvom baní bohatých na striebro, cín a zlato. V súčasnosti je baníctvo na úpadku kvôli nerentabilnosti ťažby. No aj napriek tomu dodnes tu hľadajú optimistickí jednotlivci šťastie. Nečudo preto, že na mnohých miestach sú bolívijské vrchy pretkané mnohými štôlami a chodníkmi. Po jednom z takých chodníkov traverzujúcim strmé suťové žľaby sa aj my dostávame do opustenej baníckej osady Miilluni. Desiatky opustených domov, zmlkle dopravné pásy a vrtné veže. Smutný a deprimujúci pocit ešte umocňuje pomere rozľahlý ošumelý banícky cintorín.

Za doprovodu dažďa a snehu, ktorý nám silný vetrisko nemilosrdne metá do tváre, dosahujeme priesmyk Zongo 4 640 m n.m. Nachádza sa tu priehrada Zongo, ktorú naplňajú dômyselne vybudované vodné kanály, ktoré horizontálne pretínajú desiatky kilometrov svahy hôr, pričom zachycujú vodu stekajúcu po svahoch z topiacich sa snehov a ľadovcov. Jeden z kanálov pretína aj úbočie vrchu Huyana Potosí 6 080 m n.m. Kráčame po jeho okraji širokom asi 20 cm, pod nami sú zvislé zrázy hlboké cez 300 m.

Až sa nám z toho hlava točí. Asi po kilometri odbočujeme a mohutným balvaniskom dochádzame až k rozoklanému ľadovcu s jazerom, z ktorého vyteká potok. Pokračujeme po skalnatom zasneženom hrebene až na rozľahlé plató vo výške 5 400 m n.m. súvisle pokryté hrubou vrstvou snehu. Staviamestany a varíme si na benzínových varičoch večeru. Je -5 °C, slabý vietor, jasno a zapadajúce slnko do žerava rozpaľuje okolité zasnežené zubaté štíty Ánd.

Vstávame do krutej zimy, je -10 °C, v noci sa rozfúkal divoký víchor, takže sme nezaspali ani na minútu. A teraz nevyspatí, klepajúci sa zimou, v hroznom vetre sa nám ani nedarí zapáliť varič. A tak síce s prázdnyimi žalúdkami, ale zato s plnými ústami nadávok pokračujeme brodiac sa po kolená snehom k vrcholu. Nemáme so sebou lano, a tak bez istenia starostlivo obchádzame početné ľadovcové trhliny. Ich modrozelené previsnuté ľadové steny budia rešpekt. Vo výške 5 800 m n.m. sa definitívne obraciam na ústup. Bez lana je ďalší postup nanajvyššískantný.

Od priehrady zostupujeme po hustých serpentínach nadol k elektrárni. Od nej šľapeme po prašnej ceste asi 20 km dolu fádnyim údolím, ktoré spestrujú elektrické stožiare s vedením. Až v nižších častiach údolia môžeme so záujmom pozorovať jednoduchý život Indiánov. Aj na tých najstrmších svahoch sú obrobené políčka, kde pestujú zemiaky, kukuricu alebo obilie. Už len vyjsť k takému políčku je výkon, nieto tam ešte kopať. Veď je to aj 600 výškových metrov nad dedinou. Dolinu oživujú krásne zelené jazerá s vodopádmi. K večeru dochádzame do dediny Botillaca v 3 500 m n.m. Ihneď nás obľahnú miestne detváky a živo sa zaujímajú o nás, a o to, čo máme.

Za súmraku stúpame popr i rečke Liviňosa, vegetácia tu dosahuje až 4 m výšku. V noci je +11 °C.

Ďalšie dni za zlého počasia prekonávame priesmyk vysoký 4 880 m n.m. až dochádzame opäť na Altipláno do dediny Tuni. Odtiaľ šľapeme ešte 22 km až k asfaltovej ceste spájajúcej La Paz s Tiquiňou už na brehoch jazera Titicaca. Je to najvyššie položené najväčšie jazero na svete dlhé cez 200 km vo výške 3 812 m n.m. Jeho opájajúca sýtomodrá farba pôsobí na človeka rovnako neskutočne ako pohľad na slnko a mesiac. Veď podľa legendy práve ony boli rodičmi zakladateľov inskej ríše Manca Capaca a Mamy Oclo, ktorí boli súrodenci a zároveň aj manželia. Jazero ma veľmi čistú vodu a je bohaté na ryby. V blízkosti toho čarokrásneho jazera obdivujeme ruiny Tihuanaca, ktoré pochádzajú ešte z predinskej civilizácie 500 - 900 rokov n.l.

V meste Copacabana máme šťastie zúčastniť sa na veľkolepom karnevale hýriacom pestrofarebnými maskami, živou hudbou a tancom. Bez prestania sa tu tri dni tancuje, hrá, spieva a pije. My sme vydržali iba deň.

Ďalšia naša púť smeruje popri brehoch jazera Titicana vlakom do Peru. Po vyše 600 km dochádzame do kedysi hlavného mesta Inkov Cuzca. V dnes už modernom 800-tisícovom meste sa zachovali pôvodné inské základy domov. Ručne vytesané kamenné bloky poukladané na seba bez použitia malty s takou presnosťou, že medzi nestrčíte ani žiletku. Tesne nad mestom sa vypína najväčšia indiánska pevnosť na svete Sacsahuamán. Tu majú kamenné bloky hmotnosť až 400 ton. Je to neuveriteľné, ako inkovia dokázali tak presne spracovávať a ukladať na seba tento stavebný materiál, keď nepoznali železo ani koleso.

Nie menším zázrakom sú známe inské cesty. Tento dômyselný cestný komplex nemá obdoby v celej starej Amerike. Sú to tisíce kilometrov ciest dlaždených plochými kameňmi vedúcich cez hory, doliny, džungle a púšte. Aj my kráčame po jednej z nich 45 km prekonávajúc sedlo vo výške

4 121 m n.m. Po dvoch dňoch, za stáleho studeného dažďa, sa pred nami otvára úchvatný pohľad na veľkolepé mesto inkov Machu Picchu. Zrak nám nerušene kľže po zachovalých ruinách tohto kamenného pokladu. Toto fantastické mesto je postavené vo veľmi strmom teréne dookola obrastené hustou džungľou. Hlboko pod nami pomedzi homolovitými vrchami meandruje rieka Urubamba.

Vraciame sa späť do Bolívie do mesta Cochabamba. Z nej pokračujeme asi 160 km na juh do oblasti Torotoro. Cestujeme, ako to už býva v Bolívii zvykom, na korbe nákladného auta. Natlačení ako sardinky spolu s Indiánmi, hromadami batožín a domácimi zvieratami sa trmácame po kamenistých cestách-necestách. Už sa nedá ani sedieť ani stáť, bolia zadky i ruky od neustáleho držania sa bočníc, aby sme náhodou nevypadli. Na oblohe ani mráčika, je obdobie sucha a tropické slnko nemilosrdne páli. Krajina je fantastická, samé vrchy a doliny porastené skromnou vegetáciou. Cesta odvážne traverzuje strmé svahy hôr. Neraz nám riadne lepí, že to šofér nezvládne a my sa úplne bezmocní zručíme stovky metrov po hrozných zrázoch do údolia.

Ako vykúpenie je pre nás, keď sa konečne auto prehuplo cez hrebeň a my vystupujeme v dedinke Torotoro. Sme vyprahnutí, celí siví od prachu s pocitom, akoby nás lámali na kolese. Hneď na druhý deň nás však vyľiečila rozprávková prírodná scenéria tejto málo známej oblasti Pánu Bohu za chrbtom. Malá schátralá dedinka z nepálených tehál, bez elektriny s 300 chudobnými obyvateľmi leží v srdci úžasnej fotogenickej krajiny vo výške cez 2 400 m n.m. Kráčame po rozľahlej planine, ktorá sa zvažuje na sever do údolia rieky Cayna. Miestny sprievodca s dávkou koky, ktorá mu riadne nadúva líca, s bosými nohami v sandáloch z pneumatiky, nasadil rýchle tempo. Lenže krajina je tak interesantná, že

fotíme a filmujeme „každý kameň“, takže sprievodca sa znudene každú chvíľu schováva a čaká v tieňoch obrovských silne erodovaných škrapov. Planina je akoby mečom nasekaná do desiatok fascinujúcich kaňonov a quebrád (zárezov). Vo viacerých z nich nachádzame paleontologické nálezy - fosílie. Sú to rôzne skamenelé mušle, lastúry a trilobity. Najstaršie sú z obdobia permu konca prvohôr. Okrem toho je krajina na viacerých miestach posiatá celými šnúrami skamenelých stôp prehistorických dinosaurov. Celá planina je z troch strán obklúčená bielymi trojuholníkovitými navrstvenými kryhami vápencov. Ich pravidelné tvary v podobe žraločích zubov sa jasne odrážajú na pozadí oblých červenohnedých pieskocov. Najvyššie kopce majú cez 3 500 m n.m. Občas minieme nejakú skupinku kamenných domčekov s trávnatými strechami a malými poličkami, kde obilie rastie tak husto ako „telegrafné slpy“. Ľudia sú tu takí chudobní, že poniektorí nemajú ani kosák a žnú to biedne obilie s viečkom od konzervy. Na mlátenie nepoužívajú cepy, ale dovtedy po ňom kráčajú do kruhu somáre, až z neho zmá vypadajú. Kde tu natrafíme na malé stádočka oviec, kôz či kravičiek. Indiáni sa k nám chovajú nanajvyš chladne a odmietavo. Nie nepriateľsky, ale sme pre nich kvôli bielej pleti obyčajní gringovia.

Po niekoľkých hodinách západným smerom dochádzame do záveru slepeho údolia, kde sa tratí potok v monumentálnom otvore jaskyne Umajalanta. Tu sa sprievodca otáča späť a ostávame sami. Vstupný portál má rozmery asi 20 x 20 m. Je to najdlhšia jaskyňa celej Bolívie, dĺžka 4 300 m, hĺbka -164 m. Podvečer vstupujeme dnu. Klesáme popri vodnom toku po mohutných balvanoch do jej tajomného vnútra teplého +14 °C. Jaskyňa je vytvorená vo vápenných pieskococh. Dno je krásne erodované s hrmcami o priemere aj 4 m, ktoré sú pospájané efektnými vodopádmi. Výzdoby je tu poskromne. Stále

klesáme priestrannými chodbami s pekným klasickým lezením. V hĺbke okolo 150m sa nachádza najväčší priestor jaskyne, rozmerov asi 50 x 30 x 20 m, s jemným piesčitým dnom. Uprostred tróni asi 6 m vysoký stalagmit. Pokračujeme ďalej, sledujúc bystrý vodný tok, keď sa odrazu vo vode objavajú malé, maximálne 7 cm dlhé biele sumčekovité rybičky, ktoré nemajú oči - sú úplne slepé. V jaskyni sú 3 na sebe nezávislé vodné toky, všetky končia sifónmi. Po 7 hodinách vychádzame na povrch. Je teplá, tichá, jasná noc. Na oblohe husto posiatej hviezdami žiari Južný kríž a my spokojní zaspávame.

Celý týždeň sa túlame touto divokou nekoenečnou krajinou. Na každú stranu sa až po obzor sa tiahnu dlhočizné hrebene civilizácie nedotknutých hôr. Vysnívaná krajina pre dobrodruhov, ktorí chcú žiť v panenskej prírode.

Po návrate do Chochabamby sa vezieme napodiv po asfaltke do mesta Villa Tunari asi 250 km na SV. Cesta postupne klesá, kopce sa zazelenávajú, pribúda vysokých stromov a cez okno prúdi vlhký vzduch. Po niekoľkých hodinách už vystupujeme v tomto mestečku ležiacom už v pásme tropickej Amazónie. Doslova nás omračuje zadušajúce vlhké teplo. Nič nerobíme, no potíme sa celým telom, doslovne sa z nás leje. Vstupujeme do tajomnej, krutej, no nádhernej tropickej džungle. Kráčame v náručí obrovských lesných papradí, až 5 m vysokých špicatých bambusov, rôznych exotických stromov a divokých banánovníkov. Všetko je ovenčené girlandami pestrofarebných orchideí, z ktorých sajú nektár ešte pestrejšie motýle a kolibríky. V korunách stromov sa preháňajú večne škriekajúce papagáje. Cez zaparenú džunglu iba občas preblesknú lúče tropického slnka. Pripadáme si ako v skleníku, šaty sa na nás odpome lepia. Je 31 °C a hádam 99 % vlhkosť. Niekoľkokrát denne nás však od potu osprchuje poriadny lejak. Nehovo-

riac o tom, že všetku tú pohodu nám spríjemňujú milióny moskytov, rôznych mravcov, termitov, pavúkov a kadejakej ďalšej hávede. Na našich telách nie je miesta, kde by nebolo nejaké to bodnutie či chrasta. Cez riekou San Mateo sa prepravujeme za pomoci kladky po fixnom oceľovom lane. Blížime sa k jaskyniam Cavernas del Repechón, ktoré sú vytvorené vo zvetranom pieskovci. Sú štyri a v každej je aktívny vodný tok. Jaskyne sme sa rozhodli navštíviť preto, lebo v nich žijú jaskynné vtáky Guacheros. Už z diaľky počúvame prenikavé škriekanie. Vstupujeme asi do 15 m vysokej chodby, širokej 4 m. Pomaly sa vnárame do vlhkej čiernej tmy. Svetlá bateriek naháňajú splašené siluety bezhlavo poletujúcich vtákov. Vzhľadom pripomínajú naše sovy, rozpätie majú asi pol metra. Akustika podzemného priestoru ten strašidelný škrekot ešte znásobuje, až z toho behá mráz po chrbte. Hniezda sú asi 5 m nad zemou a vyššie na skalných rímsach. Z hniezd vykukujú mláďatá, ktorým sa červeno ligocú oči. Okrem vtákov tu tiež po stenách behajú aj obrovské pavúky, ktoré sú veľké aj do 10 cm.

Autobusom pokračujeme 80 km na východ do prístavu Puerto Villarroel. Tento malý špinavý prístav leží na brehu rieky Ichilo, ktorá je už splavná pre veľké lode. Nastupujeme na nákladnú loď dlhú asi 30 m a vyrážame. Po sútoku s riekou Capare sa tento amazónsky tok nazýva Rio Mamoré. Tu má už rieka šírku cez 300 m. Tok je pomerne rýchly, voda kalná. Brehy lemujú husté nepreniknuteľné džungle a občas plantáže banánov, rôznych citrusových plodov a koky. Túto 600 km dlhú plavbu nám spestrujú na brehoch sa vyhrievajúce kajmany, množstvá vodných vtákov ako volaviek, marabu či pelikánov a šantiace ružové riečne delfíny. Po piatich dňoch sme v meste Trinidad, ktoré je nervové a srdcové centrum bolívijskej Amazónie. V jeho okolí už nie sú pralesy, ale savany, po ktorých sa preháňajú pštrosy.

Z horúcej a vlhkej Amazónie sme sa opäť presunuli na studené a suché Altipláno. Posledný cieľ výpravy je najvyšší vrch Bolívie Sajama 6 542 m n.m. Z La Pazu cestujeme prenájatým terénnym džípom asi 300 km na juh do blízkosti čilských hraníc. Po mrazivej noci nás ráno víta mohutný snehový kužel Sajamy. Vrchol je obľý prísne strážený visutými ľadovcami a stometrovými zvislými stenami. Je to osamelý starý vulkán trčiaci k oblohe z roviny Altiplána. Rozhodli sme sa pre JZ hrebeň. Kráčame údolím, kde rastú vzácne stromy Queñua vysoké až 3 m, a to výšky až 5 200 m n.m., majú húževnaté drevo, kôra je červenohnedá, zložená z mnohých odlupujúcich sa šupín. Listy sú drobné, tuhé a kožovité.

Výstup začína po nepríjemných suťových poliach riadne strmých. Dva kroky hore, jeden dole. Miestami sa brodíme v kameňoch vyše členkov. Trvá to celý deň. Tretí večer už táboríme v kráľovstve snehu a ľadu vo výške 5 420 m n.m. Pre stany sme museli vykopať a urovnať plošiny. Pri -12°C a silnom vetrisku je to veľmi náročné. Ráno vyrážame ešte za tmy. Je hrozná zima. Mačky škrípu na tvrdom ľade a čakan sa ťažko zatína do ľadu tvrdého ako sklo. Treba dávať pozor na každý krok. Stačí jedno pošmyknutie a nasledoval by hrozný pád. Postupujeme kvôli rýchlosti bez istenia lanom. Miestami ľad vystrieda exponované lezenie na skalnatých hrebienkoch. Na záver obrovská nekonečná vrcholová kopula. Už na nás riadne pôsobí aj výška cez 6 000 m n.m. Každých 5 krokov sa zastavujeme a snažíme sa v šialenom ľadovom

vetrisku uchytiť nejaké hlty riedkeho vzduchu. Povrch je rozbrázdnený, takže musíme vysoko dvíhať nohy. Vôbec neideme spolu, ale každý zvlášť, podľa svojich síl a schopností. Sme roztrúsení po svahu ako malé bodky. Konečne neskoro po obede traja z nás stoja na vytúženom vrchole Sajamy a vztyčujú tu po prvýkrát v dejinách slovenskú vlajku. Počasie je jasné, dookola je fantastická panoráma nekonečného Altiplána a ďalších vulkánov ležiacich už v Chile. Chvíľa, na ktorú sa nedá zabudnúť.

Z Bolívie odchádzame plní dojmov a zážitkov z krásnymi spomienkami v duši, ktoré nám nikto neukradne.

▲ Umajalanta Foto: Š. Labuda